

KİTABXANALARDA ÖLKƏŞÜNASLIQ İŞİ MİLLİ İDEOLOJİ İŞİN TƏRKİB HİSSƏSİDİR

Vəfa QULIYEVA
Kitabxanaşünas magistr
vefa_quliyeva@rambler.ru

Məlumdur ki, kitabxanalar ideoloji müəssisə kimi fəaliyyət göstərir. Müstəqillik dövründə kitabxanalarda ideoloji iş milli xarakter daşdığından kitabxanadaxili iş prosesləri də məhz milli ideologiyaya əsaslanır. Bu baxımdan məqalədə kitabxanalarda ölkəşünaslıq işi milli ideologiyanın formalaşmasında təsir edən amil kimi xarakterizə edilir.

Açar sözlər: ideologiya, ölkəşünaslıq, milli, kitabxana, mənəvi.

Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir. Biz azərbaycanlılığı - Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıyıq” - deyən ümummillə lider Heydər Əliyev azərbaycanlılığı milli bir ideologiyaya kimi irəli sürür, mədəniyyətimizi, mənəvi dəyərləri təkcə milli varlığımızın yox, həm də siyasi varlığımızın - dövlət quruculuğu işinin mühüm atributu kimi dəyərləndirirdi. Mənsub olduğu xalqın tarixi keçmişinə, mədəni irsinə və mənəvi dəyərlər sistemində böyük məhəbbət duyğularıyla yanaşan ümummillə lider həm də bu dəyərlərin qoruyucusu idi.

Azərbaycan Milli Kitabxanaşünaslığının banisi Əməkdar Elm Xadimi Abuzər Xələfov “Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi” adlı kitabında qeyd etmişdir:

“Müstəqillik illərində böyük öndər Heydər Əliyev tərəfindən ardıcılıqla həyata keçirilən Azərbaycanın inkişaf strategiyasının tərkib hissələrindən biri milli mədəniyyətimizə, ədəbiyyat və incəsənətimizə göstərilən böyük dövlət qayğısı olmuşdur. Milli mənəvi dəyərlərə söykənən bu strategiyanın aparıcı ideyaları milli ideologiyaya, azərbaycanlılıq, demokratiya, dövlətçilik, xalqçılıq, vətənpərvərlik, bəşəri dəyərlər, iqtisadi inkişaf və tərəqqi olmuşdur.

Bu istiqamətdə fikirlərini davam etdirən prof. Abuzər Xələfov qeyd edir ki, müstəqillik illərində Heydər Əliyev milli mənəvi dəyərlərimizin, milli ideologiyamızın məhək daşı olan Azərbaycan dilinin və ədəbiyyatının inkişafına xüsusi önəm vermiş, onların inkişafına qayğı dövlət səviyyəsinə yüksəlmişdir. Milli mədəniyyətimizin, ədəbiyyat və incəsənətimizin dərin bilicisi olan Heydər Əliyev klassik ədəbiyyata, müasir ədəbi prosesa, sənət və mədəniyyətin bütün sahələrinə xüsusi qayğı göstərir, onun inkişafı üçün əlindən gələni edirdi. Daha sonra prof. Abuzər Xələfov qeyd edir ki, Heydər Əliyev milli mədəniyyətimizi, ədəbiyyat və incəsənətimizi xalqımızın əsrlər

dərinliklərindən süzülüb gələn, daim zənginləşən milli sərvəti və intellektual mülkiyyəti kimi qiymətləndirir, hər bir azərbaycanlıya bu zəngin xəzinədən istifadə etməyi zəruri hesab edirdi. Bu sərvəti yarananları yüksək qiymətləndirir, mədəniyyət, ədəbiyyat və incəsənət xadimlərini, yaradıcı ziyalılarımızı xalqın yetirdiyi dahi insanlar kimi xarakterizə edirdi.

Heydər Əliyev ədəbiyyat və mədəniyyəti xalqın milli sərvəti, intellektual mülkiyyəti kimi qiymətləndirərək yazırdı: «Azərbaycan xalqının milli sərvəti və intellektual mülkiyyəti, eyni zamanda, Azərbaycan ədəbiyyatıdır, mədəniyyətidir... Bizim mənəvi potensialımız - ədəbiyyatımız, mədəniyyətimiz intellektual potensialımızın əsasını təşkil edir. Bunu yarananlar bizim xalqın dahi insanlarıdır».

Respublikamız dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra bütün təlim-tərbiyə müəssisələrində olduğu kimi təhsil müəssisələrinin bütün istiqamətlərində də milli ideologiyaya termini istifadə olunur. Təhsilin, mədəniyyətin, incəsənətin bir qolu olan kitabxanalarda da sırf milli ideologiyaya ilə bağlı (ölkəşünaslıq) diyarşünaslıq şöbələri fəaliyyət göstərir.

Bəllidir ki, milli özünüdərk məsələsi uşaqların kiçik yaşlarından başlayıb, ailə, bağça, məktəb və kitabxana vasitələri ilə onları milli ruhda formalaşdırır. Yaxın keçmiş nəzər salsaq, uşaq tərbiyə sistemində milli özünüdərk prosesi nisbətən kölgədə qalmışdır. Çünki həmin dövrün ideologiyasında beynəlmilətçilik ünsürlərinə daha çox üstünlük verilmiş, milli ideologiyaya isə lazımı səviyyədə təbliğ olunmamışdır.

Ölkəşünaslıq və diyarşünaslıq bu gün haqlı olaraq kitabxanaların işində əsas istiqamətlərdən biri hesab edilir. Kitabxana diyarşünaslığının ənənəvi vəzifələri materialların toplanması və oxucuların öz ölkəsinin tarixi, müasir vəziyyəti və gələcək inkişafı barədə məlumatlandırılması, onlarda doğma ölkəsinə qarşı maraq oyatmaq, vətənlərinə məhəbbət və qayğı ilə yanaşmanı tərbiyə etmək, vətənpərvər və ziyalı insanlarla görüşlərin təşkil edilməsindən və s. ibarətdir.

Kitabxanalar elə bir ideoloji iş aparır ki, bura kitabların təqdimatı, ekskursiyaların, sərgilərin təşkili, muzey fəaliyyəti, “canlı tarixə” aid sənədlərin, xatirələrin, fotoşəkillərin, eksponatların oxucuların bilavasitə iştirakı ilə qorunub saxlanması və bir çox digər işlər daxildir. Uşaq və məktəb kitabxanalarında həyata keçirilən ölkəşünaslıq işi yeniyetmələrin milli ruhda tərbiyə olunmasında, habelə onlarda milli ideoloji hislərin yaranmasında əhəmiyyətli rol oynayır və müstəqil dövlətçiliyimizin bu günü və gələcəyi ilə tam ahənglik təşkil edir. Məhz buna görə də uşaqlara xidmət edən kitabxanalarda ölkəşünaslığa aid oxucu sorğularının əhatəli kompleks və operativ qaydada ödənilməsi məqsədilə “Ölkəşünaslıq məlumat aparatının” təşkili ən önəmli kitabxana proseslərindən biri sayılır. Çünki hər bir oxucunun kateqoriyasından, yaş qrupundan asılı olmayaraq yaşadığı respublikanın, rayonun təbii sərvətləri,

iqtisadiyyatı, incəsənəti, ərazisi, əhalisi, tarixi, görkəmli şəxsiyyətləri haqqında mükəmməl biliyə malik olması daha çox vacibdir.

Kitabxananın ölkəşünaslıq fəaliyyəti – tarixi, milli və mədəni irsin saxlanması, insanların mədəni və intellektual inkişafı üçün ən güclü vasitədir. Kitabxanalar ölkəşünaslıq sahəsində elmi tədqiqat işini genişləndirməyi, ona tədqiqatçıları cəlb etməyi, arxivlərlə, muzeylərlə, digər mədəni və elmi müəssisələrlə əməkdaşlığı inkişaf etdirməyi, kitabxana ətrafında ölkənin və onun regionlarının tarixinin və mədəniyyətinin, adət-ənənəsinin öyrənilməsi və tanınması qayğısına qalan oxucu kütləsinin formalaşmasını zəruri sayır. Ölkəşünaslıqla bağlı təbliğat fəaliyyətinə başlayarkən ərazi (respublika, vilayət, rayon) aşağıdakı bölmələr əsasında təhlil edilir:

- ərazi;
- ərazinin təbii sərvətləri
- ərazinin iqtisadiyyatı
- səhiyyə, idman
- mədəni quruculuq, maarif, mətbuat, milli mədəniyyət, incəsənət
- ərazinin ədəbi həyatı (uşaq yazıçısı və şairləri)
- ərazinin tarixi
- ərazinin görkəmli şəxsləri

Göründüyü kimi, yuxarıda verilən bölmələr hər hansı bir ərazinin demək olar ki, məlumat dairəsini əhatə edir. Bu bölmələrə uyğun kitabxananın zəngin fondu olmalıdır ki, həmin fondun açılması və istifadəsi üçün məlumat bibliografiya aparatı təşkil edilsin. Ölkəşünaslıq aparatının təşkil edilib tam şəkildə istifadəyə verilməsinə qədər kitabxanalar bir sıra ardıcıl işlər görməlidir. Ənənəvi və elektron kataloq ölkəşünaslığın bütün sahələrini özündə əks etdirir, daha doğrusu, həmin ölkə haqqında universal xarakterli məlumat mənbəyi olur. Kataloqa “ölkəşünaslıq kataloqu” başlığı verilir və oraya ölkənin müxtəlif sahələrinə dair ədəbiyyat kartochkalı yığılır. “Ölkəşünaslıq məlumat aparatında” ədəbiyyat həm əlifba, həm də sistemli qaydada verilməlidir. Burada ölkə haqqında qəzet, jurnal məqalələri bölməsi, ümumdünya və respublika mətbuatı ərazi haqqında və s. bölmələri də ola bilər. Ölkəşünaslıq kataloqunda “Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın ayrılmaz hissəsidir” yarımbaşlığı altında bölmə yaradılsa, deməli yuxarıda dediyimiz kimi Dağlıq Qarabağ haqqında respublika nəşriyyatlarının çap nümunələrini əks etdirən materiallar verilməlidir. Müasir dünyadakı qlobal inteqrasiya prosesində qabaqcıl yer tutmaq istəyən dövlət özünün iqtisadi, siyasi gücü ilə yanaşı, həm də tarixi, mədəniyyəti, milli-mədəni dəyərləri ilə tanınmalı, onları yüksək səviyyədə təbliğ etməyi bacarmalıdır. Prezident İlham Əliyev bununla bağlı demişdir: “Azərbaycan dünya birliyinin dəyərli üzvünə çevrilmişdir. Biz öz təbliğat işimizi daha da səmərəli qurmalıyıq. Bu işləri informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, internet vasitəsilə daha fəal şəkildə görmək

lazımdır. Biz gərək bu fəaliyyəti birgə apararaq”. Kitabxanalarda keçirilən hər bir kütləvi tədbir vasitəsilə mədəni dəyərlərin təbliğinə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Milli-mədəni dəyərlərimizi özündə əks etdirən adət-ənənələrimiz, musiqimiz, maddi-mədəniyyət nümunələri və s. insanın formalaşmasında əsas amillərdən biridir. Kitabxanada maarifləndirici tədbirlərin keçirilməsi, elm və sənət adamlarının mülahizə və düşüncələrinin geniş ictimaiyyətə təqdimatı və digər amilləri özündə əks etdirən tədbirlərin yer alması mədəni dəyərlərin əsas meyarlarının ortaya qoyulmasında həlledici rola malikdir. Müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq kitabxana saytlarında “Milli-ideoloji dəyərlər” adlı elektron məlumat bazasının yaradılması məqsədəuyğun olardı.

Biz elə bir zamanda yaşayırıq ki, gənclərimizin milli-mədəni - əxlaqi zəmində yazılmış məqalələrə böyük ehtiyacı var. Bu gün kitabxanalar uşaq və gənclərimizin milli dəyərlər zəminində tərbiyə olunmasında güclü sosial instituttur. Milli dəyərlərimizi özündə əks etdirən mətbuat oxumalarını oxuculara çatdırmaq üçün hər gün kitabxanaçı dövrü mətbuatı oxumalı lazımı materiallar toplamalı “Milli dəyərlərimizin qoruyucusu”, “Milli dəyərlərimiz”, “Mədəni dəyərlərə qayğı”, “Milli mədəni irsimiz bizim tariximizdir” və s. adlarda kartoteka (kartoteka varsa yeni rubrikalarla zənginləşdirilməlidir) tərtib etməlidir. Həmçinin, tarixi qəhrəmanlarımızın, vətənin azadlığı uğrunda canından keçən Milli Qəhrəmanlarımızın, şəhid və Qarabağ müharibəsi veteranlarının da qəhrəmanlıqları geniş təbliğ edilməlidir. Qeyd edək ki, kitabxanalarda təşkil edilən hərbi vətənpərvərlik məzmunlu sərgilərdə müharibə mövzusunda yazılmış bədii, publisistik kitablarla yanaşı, müxtəlif qəzet və jurnal materialları da əks etdirilir ki, bu da həmin sərginin əhəmiyyətini xeyli artırır. Sərginin məqsəd və məramını açmaq üçün izahlı mətnlərdən, ayrı-ayrı elm xadimlərinə istinad edən sitatlardan istifadə etmək lazımdır.

Müstəqilliyimizin 22 illiyi ərəfəsində digər mədəni-kütləvi tədbirlərlə yanaşı, kitab nəşri və təbliğinə həsr edilən görüşlərin, sərgilərin keçirilməsi bu səpkidən olan tədbirlərin önəmlisidir. Belə tədbirlərdən biri məhz Firudin bəy Köçəri adına Respublika Uşaq Kitabxanasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin təşkilatı dəstəyi ilə gerçəkləşdirdiyi 29 sentyabr – 05 oktyabr 2011-ci il “Kitab karvanı: uşaq kitabları İpək yolu ilə” adlı uşaq və yeniyetmələr üçün səyyar kitab sərgisidir. Paytaxtdan yola çıxan karvanın ilk dayanacağı Goranboy, son dayanacağı isə Qazax rayonu oldu. Rayon mərkəzindəki yamyaşıl Heydər Əliyev adına parkda kitab karvanı ilə gəlmiş kitabxana işçilərini, uşaq yazıçı və şairlərini, kütləvi informasiya vasitələrinin əməkdaşlarını, ilk növbədə, məktəblilər, mədəniyyət və təhsil işçiləri, bu tədbirə böyük maraq göstərən rayon sakinləri, bir sözlə bütün kitabsevərlər qarşıladı. F.Köçəri adına Respublika Uşaq Kitabxanası artıq neçə illərdir ki, R.Zorge adına parkda, dahi klassikimiz Nizaminin heykəli qarşısında müasir Azərbaycanın müstəqilliyinin memarı, qurucusu olan ulu öndərimiz,

ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin anadan olması günü ilə əlaqədar hər il “Uşaq kitab bayramı” keçirir. Uşaqlar arasında keçirilən “Heydər Əliyevin şah əsəri-Müstəqil Azərbaycan” adlı şəkil müsabiqəsinin qalibləri fəxri diplomlarla təltif olunmuşlar. Kitab bayramında uşaqların çox sevdikləri nağıl kitablarının paradı keçirilərək bütün kitabsevərlərin diqqətini cəlb etdi. Kitablara öz ürək sözlərini nəşriyyatlara, yazıçılara bildirdilər. Tədbirdə təşkil olunmuş “Heydər baba - Millət atası”, “Heydər Əliyev və uşaqlar”, “Əsrin müqaviləsindən başlanan yol”, “Mən fəxr edirəm ki, Azərbaycanlıyam!”, “Xalqa, Vətənə, Dövlətə sdaqat”, “Təbiət bizim evimizdir”, “Millətin xilaskarı”, “Mənim nağıllı dünyam”, “Sənin marağ dünyam”, “Göyərçin-50”, “Yeddi rəngli kəmərim” kitab sərgilərilərinə uşaqlar maraqla baxmış, A.Şaiq adına Kukla Teatrının hazırladığı “Tık-tık xanım” tamaşası da balacaları sevindirirdi. Dövlət Uşaq Filarmoniyası, Bülbül adına musiqi məktəbi, T.İsmayılov adına Uşaq və Gənclər Yaradıcılıq Sarayı, Bakı şəhər məktəbləri, rayon uşaq kitabxanaları, İncəsənət gimnaziyasının şagirdləri də öz maraqlı ifaları ilə yadda qalmışlar.

Kitabxanaçılar kiçik yaşlılar arasında viktorina keçirmiş, viktorinada suallara düzgün cavab verənlər kiçik hədiyyələrlə mükafatlandırılmışdır. Tədbirdə uşaq yazıçı və şairlərindən Ələmdar Quluzadə, Rafiq Yusifov, Sevinc Nuruqızı, Gülzar İbrahimova çıxış edərək bayram münasibətilə uşaqları təbrik etmişdir. Kitab bayramları bir daha oxucuların Müstəqil Azərbaycanımızda kitabxanaya, kitaba olan sevgisini nümayiş etmişdir.

Kitabxanada daim həyat qaynayır, uşaqların dünyagörüşlərinin formalaşması, mütaliyəyə cəlb olunması ilə bağlı daha maraqlı görüşlər keçirilməsi üçün elmi-tədqiqat işləri aparılır, sorgular keçirilir.

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi xalqımızın tarixi nailiyyətidir. Müstəqil dövlətimizin qədrini bilmək, onu qorumaq, inkişafına əlimizdən gələnlə köməyi göstərmək hər birimizin müqəddəs borcudur.

Məhz bu borçun yerinə yetirilməsində ölkəmizin kitabxanaları misilsiz xidmət göstərir. Oxucuları kütləvi surətdə özünə cəlb edən kitabxanalar sosial institut olaraq oxucuların milli ideoloji istiqamətdə tərbiyyəsi məqsədilə iş aparır.

Ədəbiyyat

1. Xələfov A.A. Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi.-Bakı: Azərnaşr, 2006.-b 312 s

2. Xələfov A.A. Azərbaycan xalqının milli-mənəvi dəyərlərinin formalaşmasında Heydər Əliyev irsinin rolu // Azərbaycan. 2001. 10 oktyabr. s. 3.

3. Xələfov A.A. Xalqımızın milli iftixarı (Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev haqqında) // Azad Azərbaycan. 2003. 1 oktyabr. s.3.

4. Xələfov A.A. Heydər Əliyev məktəbinin layiqli yetirməsi (İ.Əliyev haqqında) // Azad Azərbaycan. 2003. 1 oktyabr. s. 3

5. Xələfov A.A. Heydər Əliyevin əməlləri əbədidir. // dahi. 2004. №1. 7 avqust. s.6

6. Xələfov A.A. “Müstəqilliyimiz əbədidir” çoxcildliyinin 31, 32-ci cildləri: inkişaf məqsədimizdir // “Azad Azərbaycan” qəzeti. 2011. 11 fevral. s. 4.

7. F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının 2008-2013-cü il hesabatları.

Work of country study iscomposition part of the national ideological work in the libraries

Vafa Quliyeva

Summary

It is known that libraries carry out activity as ideological establishment ideology work in the libraries carried national character in the independence time. Work of country study is difine as factor influencing informing of the national ideology in the libraries in article

Key words: Ideology, country study, national library, spiritual.

Краеведение – составная часть национально-идеологической деятельности библиотек

Вафа Гулиева

Резюме

Как нам известно, библиотеки выполняют функцию идеологических учреждений. Так как в эпоху независимости идеологическая деятельность библиотек носит национальный характер, трудовая деятельность библиотек также основывается на национальной идеологии. С этой точки зрения, краеведение в деятельности библиотек может характеризоваться как фактор, влияющий на формирование национальной идеологии.

Ключевые слова: идеология, региональных, национальные библиотеки, мораль.